

РЕЦЕНЗИЯ

**по конкурса за академична длъжност „професор”
в професионално направление 2.1.Филология, специалност „Българска
литература“ (Възрожденска литература),**

обявен от Института за литература при БАН в ДВ бр.29/ 21.04. 2015

от проф. д. ф. н. Румяна Дамянова

Институт за литература при БАН

По обявения от Института за литература при БАН конкурс за академична длъжност „професор” по специалността „Българска литература (Възрожденска литература)”, излязъл в ДВ бр.29/ 21.04. 2015, единствен кандидат е доц. д. ф. н. Камен Василев Михайлов от направление „Литература на Българското възраждане” в Института за литература при БАН.

Доц. Камен Михайлов е сред утвърдените специалисти по литература на Българското възраждане. Той има богата академична биография. Области на неговата научна дейност са литературните и културните процеси от епохата на Българското възраждане (XVII, XVIII и XIX в), проблемите на жанровата динамика, изворознанието, документалистиката, българо-руските исторически и културни взаимоотношения. Той изследва творческите профили на изявени възрожденски творци като Петко Славейков, Хр. Ботев, Г. Раковски, но и на автори като Антон Никопит, Ердефовски, Александър и Ирина Екзарх, Матей Преображенски и много други. Не може да бъдат отминати интересите му в областта на текстологията на старата българска литература, на които посвещава немалко публикации, а също и извороведската и литературоведската работа по издаване на съчиненията на Пенчо Славейков. Изследовател с обширен диапазон на научни интереси, доц. Камен Михайлов осъществява активна редакторска работа, популяризира въпроси на Българското възраждане като сценарист на документални филми, участва в подготовката на музейни експозиции и др. Същевременно, доц. Михайлов е бил преподавател по възрожденска литература в СУ "Св. Климент Охридски", в ПУ "Паисий Хилендарски", във ФИ "Л. Каравелов"- Кърджали; бил е лектор по български

език и литература в университета в Брянк в Русия в продължение на 5 г., а в момента е лектор в Будапещенския университет ELTE.

Научната продукция на К. Михайлов обхваща четири монографии: „Петко Славейков – поетически послания. 1827-2002 (2002), хабилитацията му през 2000 г. с труда „Текст и контекст у Ботев“, публикувана на сайта на Института за литература, обемната монография „Български/булгарски образи в рускоезична среда (2014) – издание на неговата дисертация, защитена през 2012 г за присъждане на научната степен „доктор на филологическите науки“ и „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830)“ (2015). Освен това, той е автор на десетки (повече от 80) научни публикации в българския и чуждия научен печат, участва с доклади в множество научни конференции, симпозиуми, конгреси в България и в чужбина. Негови трудове са цитирани от българи и чужденци многократно (ще отбележа, че справката, която предоставя за цитиранията, е непълна, те са много повече от посочените). Престижно е участието на доц. К. Михайлов като член на редколегията и като автор в авторитетното издание на Института за литература „Енциклопедия „Българско възраждане. Литература. Периодичен печат. Литературен живот. Културни средища” , чийто Т.1 излезе през 2014 г., подготвеното от него за годишнината на БКД, днес БАН, фототипно издание на Устава на БКД, както и съвместната работа с М. Смолянинова в тома за Васил Друмев (митрополит Климент Браницки и Търновски).

В обявения конкурс за „професор” доц. Михайлов участва с монографията „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830)“, публикуваните след защитата му през 2012 г. 17 научни статии (една трета от тях са излезли в чужбина), 85 статии за Енциклопедия „Българско възраждане”, Т. 1, и подготвеното от него с богати коментари фототипно издание на Устава на Българското книжовно дружество.

Всяко от тези издания, на практика , очертава четирите основни области, в които са съсредоточени изследователските интереси и творческите усилия на К. Михайлов. Настоящата рецензия ще представи различните изяви на кандидата през тези основни сфери на научна реализация.

I. **Документалистика.** И двете монографични изследвания – „Мемоаристиката на ранните руско-турски войни (1768-1830)” и предхождащата монография „„Български/булгарски образи в рускоезична среда” – се основават на богат документален материал, който , в по-голямата си част, се

въвежда за първи път в българската хуманитаристика. Почти неизвестен, този материал и прецизните коментари към него, направени от доц. Михайлов, дават друг прочит на историческия период, който отразяват. Той навлиза в сферата на образологията, на създаването, разпространението, функционирането и утвърждаването на образите на България/Булгария, българите/булгарите в рускоезична среда, а също и на конструирането на тези образи в руските мемоарни текстове от първите десетилетия на XIX век за ранните руско-турски войни. Важна и направляваща е както историческата, така и политическата рамка, в която са поставени тези текстове, възможностите които се очертават пред всеки автор. В резултат се е получил един огромен свод от почти необозрим по обема си документален материал, който научно смело и отговорно е коментиран от К. Михайлов. В тези два труда намират място твърдения, които огласяват отдавна споменавани позиции, но досега не са били публично заявени, като проблемът за „първото и второто южнославянско влияние”, премълчавано като българско”. Сред големите постижения на Михайлов в тези две издания е именно постигнатият многослоен образ на българското в рускоезична среда, неговата нееднозначност и фактологична сложност. Методично и със сериозен коментар са очертани „историческите образи” на българското, проследени са не само историческите основания, но са привлечени и „географски и картни образи”, книгата, като „образ на престижното”, керамични детайли, картини, дори военни снаряжения, също и сложната етнорецепция, видяна в нейните и положителни, и отрицателни конотации. Едновременно с логичното изложение на историкокултурните факти и явления, през двата труда преминава една последователно издържана позиция на открито назоваване на премълчаното, на съзнателно некомментираното или открито преиначеното историческо битие. Стръскащо е множеството на откровено отрицателните, антибългарски интерпретации, които присъстват в рускоезичните текстове, и е

налице стремежът в труда на К. Михайлов към преодоляване на традиционното коментирание на българо-руските връзки през вековете в тяхната еднозначност, за да се каже истината, богато подкрепена с обемна фактология. Подобният критико-оценъчен подход присъства и в книгата за мемоарите от руско-турските войни 1768-1830 г. Тя е не само продължение на докторската му дисертация, но и един вид нейна проекция: издирени са огромен брой неизвестни и некоментирани досега мемоарни текстове, които доразвиват и доукрепват представите за българското в един друг, почти изцяло непознат, текстови корпус. И ако в първия труд се коментират в повечето случаи известни на науката творби, то във втората монография се въвеждат в научно обръщение изцяло неизвестни за българската наука и вероятно малко известни за руската – автори и мемоари. Проблемите и тематичните ядра в този труд са съсредоточени около психологическите аспекти на мотивацията, която предопределя участие/неучастие във войните и отгук – отношение или липса на отношение към ставащото. Поведенческият комплекс е изведен от ранните подбуди за участие, през представите за престиж, слава, мода, секс и екзотика, до плячката, като обект на интерес, грабежа и грубото материално облагодетелстване. Като се има предвид, че повечето участници-мемоаристи са млади наследници на дворянски семейства, става още по-интересен, но и по-заплетен казусът как са възприемали българите, къде е отишла традиционната представа и доколко тя е релевантна с оглед на публикувания материал. А този материал – включен в края на книгата – впечатлява не само като обем, 100 стр., но и като съдържание: за първи път българският читател ще прочете нестандартно и в голяма степен неочаквано представяне на българо-руските отношения от самите руси, видени през автентични, макар и по презумпция субективни, свидетелства, каквито са мемоарите.

И двата труда разкриват една важна черта на изследвателя доц. К. Михайлов – стремеж към издирване на непознати или съвсем неизвестни документи, които да

осветлят важни страни от българската културна история. Самото издирване на мемоарните текстове – разпръснати в отделни списания през втората половина на века, и тяхното осмисляне – както и разглеждането на нови страни от познати творби още на старата литература, е вече атестат за сериозен научен интерес и осигурява безспорния принос на трудовете му за съвременната хуманитаристика.

- II. **Втората насока на научни интереси на доц. К. Михайлов е изследването на литературноисторическите проблеми на Българското възраждане** – тя последователно е защитена, както с първия монографичен труд за Петко Славейков и с хабилитационния труд за Ботев, така и с десетките статии и студии. Тази именно черта създава **образа на изследователя на българската възрожденска литература** Камен Михайлов. През годините той насочва своето внимание към сложни, трудни за изследване и очевидно интересни проблеми и тематични ядра, като: съзнание за жанровост през епохата на Възраждането, динамика на литературните стереотипи, литература и фолклор в „Изворът на Белоногата”, жанрова семантика и жанрова прагматика, типология на културните пластове в Българското възраждане, равнището на литературност през Възраждането, цитиращият Ботев и много други. Може да се каже, че проблемно-теоретичното мислене на К. Михайлов, съзнанието за литературен процес, дълбокото вникване в сложността на културните връзки и влияния, а също и познаването на спецификата на възрожденските явления – изгражда в изследванията му една интересна и модерна представа за възрожденското време, неговите творби и неговите творци.
- III. **Третата важна насока в научните интереси и дейности на доц. К. Михайлов е работата през десетилетията ,и аквитизирана през последните години, за проучване и написване на впечатляващото множество енциклопедични статии –85– за подготвената от направление „Литература на Българското възраждане” Енциклопедия. Трябва да кажа, че още приживе на проф. Д. Леков, именно К. Михайлов, тогава само н.с., беше основният автор на словника, в който с предложения се включиха и**

други колеги. Той е човек с идеи, с устрем в издирване и откриване на интересни автори, като на неизвестния до този момент Ердифовски, който се оказва една енциклопедична личност през Възраждането, завещала, за съжаление само в ръкопис, множество учебници, повечето от които са първи за времето си. Поради това, че са останали неиздадени, той остава неизвестен...Може би е добре да се намери начин да се издадат поне два тома от неговите писания, така ще се запознае обществото с една странна, но богато ерудирана и енциклопедично развита личност от втората половина на XIX век. Принос на К. Михайлов е и включването в енциклопедията на Бишинг – един руски автор, почти неизвестен досега на науката, който посвещава още през XVII в. десетки страници на България; успех и включването на статии за Воскополис и първата печатница, създадена от българи в други територии, на отделни терминологични определения, които стават актуални именно през Възраждането, и без които енциклопедията би била бедна, като еклога, ектения, епитафия, епопея, илиризъм и др.

- IV. Четвъртата основна насока в научните интереси на доц. К. Михайлов, която изгражда образа му на последователен и упорит изследовател на процесите на Българското културно и литературно възраждане – е **извороведската работа, работата в архиви и лични архивни сбирки**. Резултат на тази дейност на К. Михайлов е подготвеното и отпечатано през 2014 г. фототипно издание на Устава на БКД, богатият свод от коментари в съвместното издание с М. Смолянинова на разчетените от нея неизвестни материали на Васил Друмев в кондиките на свищовската община, това са отделни публикации на изворови материали от архиви на Петко и Пенчо Славейкови, на Сергей Есенин, на някои възрожденски автори и др. В тези изследвания на К. Михайлов текстологическите наблюдения и обяснения са научно убедителни, защото са подкрепени с ерудиция и знания за литературното, историческото или богословското битие на отделните текстове. Нещо повече: въпреки своята безспорна научна стойност, всички извороведски издания, подготвени от К. Михайлов, обслужват не само тесни специалисти, а са ориентирани към широката културна общност на четящите и пишещите – филолози, културолози, историци, изкуствоведи и проч. Двата тома, издадени

съвместно със Ст. Михайлова, които представят епиката и лириката на Пенчо Славейков, са безспорно постижение за съвременната наука не само с прецизните извороведски публикации, но и с коментара към тях. Излезли наскоро, те вече са библиографска рядкост. Неслучайно именно К. Михайлов ръководи, съвместно с Е. Трайкова, един престижен научен проект за Пенчо Славейков, който е влязъл в програмата на ЮНЕСКО за 2016 г.

Уважаеми членове на научното жури,

След като представих пред вас най-общо основните насоки на научната дейност на доц. дфн Камен Михайлов, бих искала да обобща наблюденията си с два извода:

1. Първият е, че **изследванията и текстовете на доц. дфн Камен Михайлов са проекция на модерното литературознание** – с отношението към историзма и историческото знание не само в светлината на „новия историзъм”, но и в традицията на класическото разбиране за история, с концептуалното разбиране за монографично изследване, с професионалното отношение към факта и документалното, като модерен обект на изследване, с коректното разчитане на новооткрити текстове.
2. Вторият извод, който се налага, е, че научната продукция на доц. дфн Камен Михайлов, с която участва в конкурса за „професор”, е **изцяло приносна, както в документално-извороведски, така и в методологически и в литературноисторически аспект**

Като имам предвид сериозната научна стойност и приносния характер на неговите изследвания, убедено предлагам на уважаемите членове на научното жури и на Научния съвет на Института за литература да бъде присъдена на доц. д. ф. н. Камен Михайлов академичната длъжност „професор“.

2 септември 2015 г.

проф. д. ф. н. Румяна Дамянова